

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Глобализация и экономическое развитие: национальный аспект / В.В.Дергачева, Ю.В.Макогон, Е.А.Пашко, П.А.Фильянов / Под научной ред. Ю.В. Макогона. – Донецк: ДонНУ, 2006. – 260 с.
2. Костюк С. Україна на шляху інтеграції до Європейського Союзу / С.Костюк // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку: зб. ст. – Київ, 2000. – Вип.3. – С. 61-68.
3. План дій „Україна – Європейський Союз” (Міжнародний документ від 12.02.2005) // [Електронний ресурс] – Режим доступу: – <http://www.ukrstat.gov.ua/>

РЕЗЮМЕ

Статтю присвячено визначенню структури взаємозв'язків економічних інтеграційних процесів, виокремленню стратегічних напрямів еволюційного розвитку в рамках інтеграційних угруповань. На основі дослідженого матеріалу побудовано структуру багаторівневої моделі розвитку взаємодії України та країн ЄС, визначено пріоритети співробітництва між Україною та Європейським Союзом.

Ключові слова: економічна інтеграція, інтеграційні процеси, багаторівнева взаємодія, ЄС.

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена определению структуры взаимосвязей экономических интеграционных процессов, выделению стратегических направлений эволюционного развития в рамках интеграционных групп. На основании изученного материала построена структура многоуровневой модели развития взаимодействия Украины и стран ЕС, определены приоритеты сотрудничества между Украиной и Европейским Союзом.

Ключевые слова: экономическая интеграция, интеграционные процессы, многоуровневое взаимодействие, ЕС.

SUMMARY

The article is devoted to determination of structure of intercommunications of economic integration processes, to the selection of strategic directions of evolutionary development within the framework of integration groups. On the basis of the studied material the structure of multilevel-model of development of co-operation of Ukraine and countries of EU is built, priorities of collaboration between Ukraine and European Union are definite.

Keywords: economic integration, integration processes, multilevel co-operation, EU.

СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ТА БЕЗПЕРЕРВНОГО РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇН В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Жнакіна Е.Г., к.е.н., ст. викладач кафедри фундаментальних економічних дисциплін факультету економіки та управління СДПУ¹

Науково-технічний прогрес перетворився сьогодні на вирішальний фактор економічного та соціального розвитку будь-якої країни. Він відіграє основну роль у вирішенні всіх проблем економічного, соціального, екологічного, культурного і навіть політичного розвитку. Широкомасштабне використання вітчизняних та світових наукових і технічних досягнень, новітніх технологій сприяє зростанню випуску продукції, а результати наукового пошуку прискорюють темпи економічного зростання.

В сучасних умовах економічного розвитку підвищення міжнародної конкурентоспроможності країн визначається наявністю потужного інноваційного потенціалу. Тому стратегічним пріоритетом України у контексті забезпечення міжнародної конкурентоспроможності є формування та реалізація інноваційного потенціалу країни і на цій основі опанування інноваційної моделі економічного розвитку.

Дослідження теоретичних основ конкуренції, її сучасних форм, міжнародного конкурентного середовища, аналіз причин і умов виникнення конкурентних переваг здійснено такими зарубіжними вченими: П.Кругманом, В.Леонтьєвим, С.Ліндером, А.Маршаллом, Дж.Мілем, Р.Нельсоном, Б.Оліном, М.Познером, М.Портером, Д.Рікардо, Дж.Робінсоном, П.Самуельсоном, А.Смітом, Р.Фатхутдіновим, Ф.Хайском, Е.Хекшером, Дж.Хіксом, А.Чандлером, Е.Чемберліном, Й.Шумпетером, О.Юдановим. Дослідженню проблематики і розвитку інновацій у світовому господарстві присвячено роботи Х.Барнета, Л.Бляхмана, Д.Брайта, Е.Денісона, Б.Санто, Р.Солоу, Б.Твісса, Е.Тоффлера, В.Хартмана та інших.

Проблеми забезпечення міжнародної конкурентоспроможності країн досліджуються в роботах вітчизняних учених-економістів: Л.Антонюк, О.Білоруса, В.Будкіна, І.Бураковського, А.Гальчинського, В.Гейця, Б.Губського, Д.Лук'яненка, Ю.Макогона, С.Мочерного, В.Новицького, Т.Орехової, Ю.Пахомова, В.Семиноженка, В.Сіденка, С.Сіденко, А.Філіпенка. Питання необхідності підвищення інноваційної активності досліджуються також в роботах Г.Андрощука, Н.Гончарової, С.Кацури, А.Мокія, І.Павленко, А.Поручника, О.Степанова, М.Туган-Барановського, В.Чужикова, О.Швиданенка та інших. Праці згаданих учених є науковим підґрунтям для розробки інноваційного шляху розвитку України та визначення основних інноваційних пріоритетів і напрямів удосконалення фінансового забезпечення формування інноваційного потенціалу.

Разом із тим процес формування інноваційного потенціалу країн у контексті підвищення їх міжнародної конкурентоспроможності потребує подальшого дослідження щодо виявлення головних тенденцій і закономірностей розвитку країн.

У економічній літературі поширені два підходи щодо визначення поняття «інновація»:

- інновація виступає як «інновація-продукт», тобто як результат інноваційного процесу у формі нової техніки (продукції), технології, нового методу, що впроваджені на ринку;
- інновація виступає як «інновація-процес», тобто в динаміці розглядається процес упровадження нових виробів, технологій, принципів замість існуючих.

За міжнародними стандартами відповідно до Керівництва Фраскати (документ прийнято ОЕСР в італійському місті Фраскати 1993 року), інновація — це кінцевий результат інноваційної діяльності у формі нового або вдосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або вдосконаленого технологічного процесу, що використовується в практичній діяльності, або в новому підході до соціальних послуг, тобто тут вона розглядається в статичному контексті [1].

Під інновацією П. Друкер розуміє успішну спробу знайти й упровадити найменшу ланку, якої не вистачає і яка перетворить уже існуючі елементи — знання, виробы, споживчий попит, ринки — на нове і набагато продуктивніше ціле [2].

У Законі України «Про інноваційну діяльність» термін інновація вживається в такому значенні: інновації — новостворені (застосовані) і (або) удосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [3].

На основі систематизації етапів розвитку сучасної теорії інноваційної діяльності та існуючих визначень ключових категорій дослідження процесу формування інноваційного потенціалу країн у роботах видатних учених-економістів під інноваціями запропоновано розуміти результати взаємодії у науково-технічній, економічній, організаційній та соціальній сферах у формі нових продуктів, технологій, організаційно-технічних та соціально-економічних рішень, наслідком впровадження яких має бути отримання якісних змін у конкурентних перевагах на внутрішніх та зовнішніх ринках.

Учені, які досліджують категорію «інновації», визначають і їх класифікацію, залежно від різноманітності сфер їх використання, характеру, поширення, місця у виробничому процесі тощо.

Запропоновано класифікацію інновацій за сферою впровадження їх результатів (рис. 1):

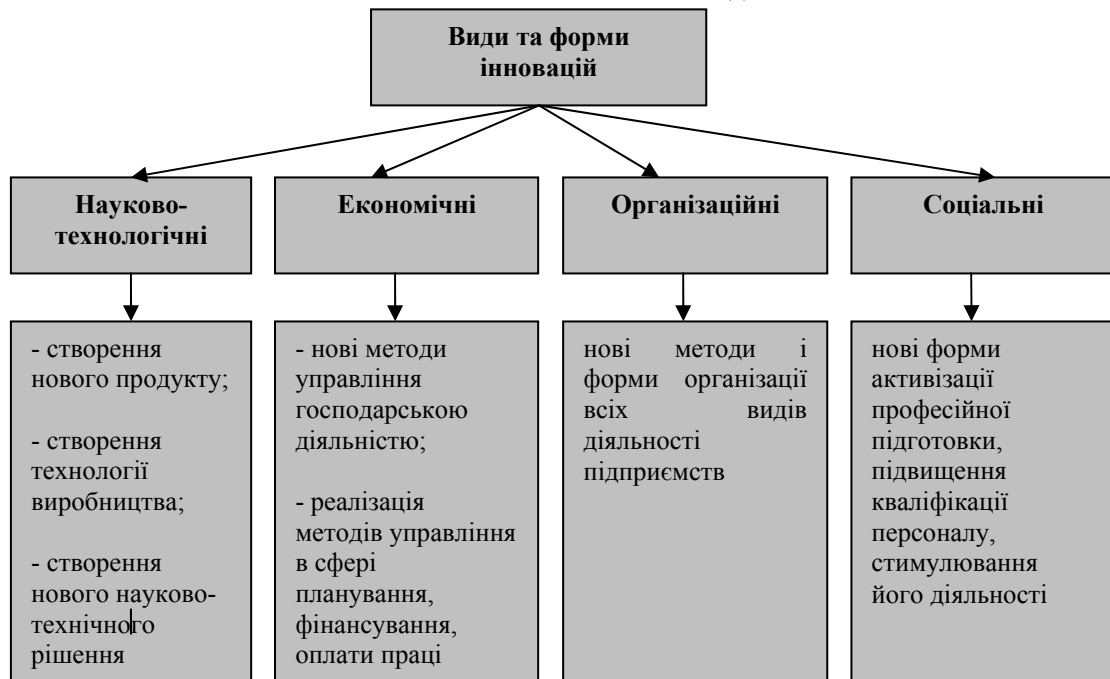

Рис. 1. Класифікація інновацій за сферою впровадження їх результатів

науково-технологічні (створення нового продукту, створення технології виробництва, створення нового науково-технічного рішення), економічні (нові методи управління господарською діяльністю, реалізація методів управління в сфері планування, фінансування, оплати праці), організаційні (нові методи і форми організації всіх видів діяльності підприємств), соціальні (нові форми активізації професійної підготовки, підвищення кваліфікації персоналу, стимулювання його діяльності).

Окремо слід розглянути категорії «інноваційна діяльність» та «інноваційний процес».

Під інноваційною діяльністю Й. Шумпетер розумів діяльність із доведення науково-технічних ідей, винаходів, розробок до результату, придатного до практичного застосування [4].

У Законі України «Про інноваційну діяльність» [3] під інноваційною діяльністю розуміється діяльність, яка спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг.

Сьогодні визначення інноваційної діяльності уточнене та ускладнене багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими. Ми погоджуємося з думкою економістів, які вважають, що інноваційна діяльність – це складна динамічна система дій і взаємодій різних методів, факторів і органів управління, що займаються науковими дослідженнями, створенням нових видів продукції, удосконаленням обладнання і предметів праці, технологічних процесів і форм, організації виробництва на основі найновіших досягнень науки і техніки; плануванням, фінансуванням і координацією науково-технічного прогресу; удосконаленням економічних важелів і стимулів; розробкою системи засобів для регулювання комплексу взаємозумовлених заходів, спрямованих на прискорення інтенсивного розвитку науково-технічного прогресу і підвищення його соціально-економічної ефективності.

Елементами інноваційного процесу є фундаментальні дослідження; прикладні дослідження; технічні розробки; дослідження ринку; конструювання та ринкове планування; дослідне виробництво; використання новинки.

Погоджуємося з думкою учених А. Поручника, Л. Антоноук, які вважають, що інноваційні процеси можна трактувати як сукупність безперервно виникаючих якісно нових, прогресивних у технологічному відношенні явищ, що забезпечують зміну поколінь техніки і технології, а тривають вони від зародження ідеї до її комерційної реалізації. Інноваційні процеси охоплюють увесь комплекс відносин: виробництво, обмін, споживання [5].

Тільки ті розробки є інноваційними, які мають високий інноваційний потенціал. Поняття інноваційного потенціалу в економічну модель уперше було введено вченим К. Фріменом. Нововведення за Фріменом являє собою систему заходів із розробки, освоєння, експлуатування і вичерпання виробничо-економічного і соціально-організаційного потенціалу, що є основою нововведень [6].

Практичний аспект поняття «потенціал» знайшов своє відображення у працях П. Друкера, де він досліджує джерела розвитку сучасної промисловості. Він відмічає, що інновації починаються з аналізу існуючого потенціалу задля його ефективного використання [2].

Інноваційний потенціал є комплексною характеристикою спроможності підприємства до інноваційної діяльності. Це поняття є концептуальним відображенням феномена інновацій, але в сучасній економічній літературі відсутнє однозначне його визначення.

Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [7] визначає інноваційний потенціал як сукупність науково-технологічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних та культурно-освітніх можливостей підприємства (галузі, регіону, країни), необхідних для забезпечення інноваційного розвитку. До них можна віднести: технологічні розробки; конструкторські проекти; дослідні зразки нової продукції; серійні партії нової продукції; висококваліфікованих працівників та інше.

Інноваційно-сильним вважається підприємство, що володіє повною мірою науковим та виробничо-технічним потенціалом, до якого належать:

— кваліфіковані наукові кадри;

— матеріально-технічне забезпечення, що значно впливає на рівень науково-технічних рішень, а також строки створення й освоєння нововведення;

— інформаційно-методичне забезпечення;

— організаційне забезпечення.

Реалізація інноваційного потенціалу визначає рівень розвитку інноваційної діяльності підприємства, регіону, країни.

М. Рогоза, О. Гілаван під інноваційним потенціалом підприємства розуміють сукупність усіх наявних матеріальних і нематеріальних активів підприємства, що використовуються у процесі здійснення інноваційної діяльності [8]. На їх погляд, інноваційний потенціал містить усі ресурси, які у змозі забезпечити досягнення конкурентних переваг підприємства з використанням інновацій.

На формування, розвиток та реалізацію інноваційного потенціалу підприємства впливають такі фактори: техніко-економічні, організаційно-управлінські, регуляторні, соціально-психологічні, інформаційно-комунікаційні.

До першої групи факторів належать: стан матеріально- та науково-технічних баз підприємства, розвитку фінансових ресурсів, платоспроможність підприємства.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

До другої групи факторів належить впровадження підсистеми інноваційного менеджменту в загальній системі менеджменту підприємства.

До третьої групи факторів належать такі: державна підтримка інноваційної діяльності підприємств, створення системи загальнодержавного стимулювання інновацій, забезпечення охорони інтелектуальної власності, бюджетне фінансування інноваційних проєктів, здійснення ефективної інноваційної політики.

До четвертої групи належать: наявність кадрів високої кваліфікації, професійна підготовка, стимулювання діяльності людського потенціалу.

До останньої групи факторів, що впливають на формування, розвиток та реалізацію інноваційного потенціалу підприємства належить наявність інформаційної системи з метою забезпечення взаємодії наукових установ і підприємницького сектору шляхом використання відповідної комп'ютерної техніки.

Під інноваційним потенціалом країни розуміють сукупність наявних у країні інтелектуальних, технологічних, науково-виробничих ресурсів з відповідним їх інфраструктурним забезпеченням, які здатні продукувати нові знання, та ефективний механізм комерціалізації останніх.

На думку І. Павленко, готовність і здатність економіки країни та окремих суб'єктів підприємництва створювати новачі та впроваджувати їх характеризує інноваційний потенціал країни або окремого суб'єкта [8].

Що стосується поняття «потенціал», то його можна розглядати у двох ракурсах: як ресурси, що є в наявності й можуть бути використані для досягнення певної мети та як можливості окремої особи, суспільства, держави в цілому у певній сфері [2]. Послання визначень двох понять «потенціал» та «інновації» дає нам можливість трактувати інноваційний потенціал країни як сукупність науково-технічних, організаційних, економічних, соціальних ресурсів країни, а також можливостей їх ефективного використання, результатом чого є створення інновацій з метою забезпечення міжнародної конкурентоспроможності країни.

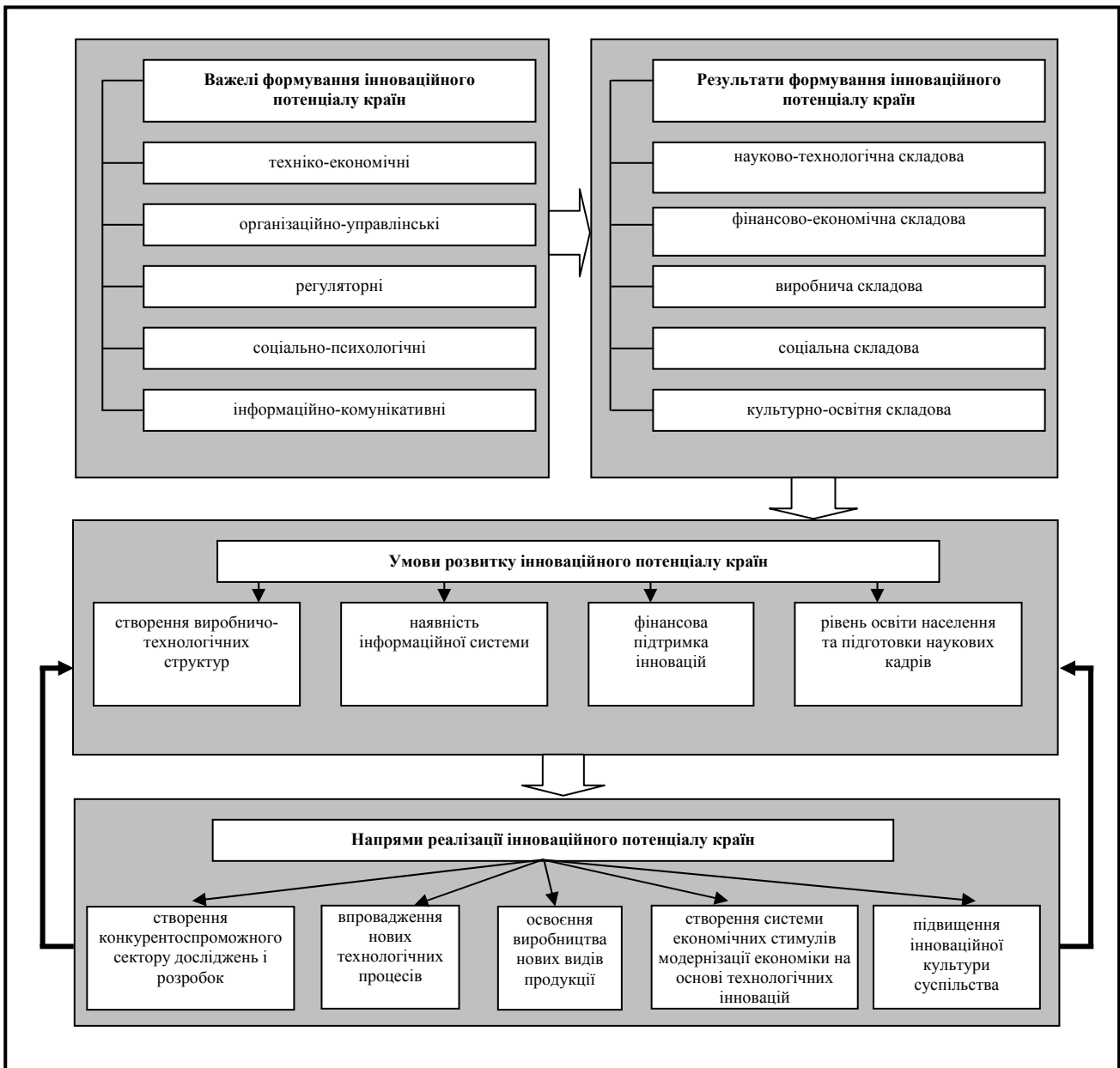

Рис.2. Структурна модель формування та безперервного розвитку інноваційного потенціалу країни

На макроекономічному рівні техніко-економічними важелями формування інноваційного потенціалу країни є впровадження якісно нового рівня техніки з метою скорочення виробничих витрат, поліпшення кінцевих результатів діяльності суб'єктів господарювання, підвищення ефективності виробництва та рівня міжнародної конкурентоспроможності країни. Організаційно-управлінські важелі

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

формування інноваційного потенціалу країни передбачають впровадження нових методів і форм організаційної й управлінської діяльності для покращення економічних результатів. Регуляторні важелі покликані на законодавчому рівні врегулювати будь-які проблеми шляхом створення нормативно-правової бази. На покращення соціального захисту, умов і характеру праці, професійну підготовку і підвищення кваліфікації персоналу, поліпшення психологічного клімату в країні спрямовані соціально-психологічні важелі формування інноваційного потенціалу. Суб'єктам господарювання країни потрібна інформація про ринки збуту, винаходи, відкриття, нові продукти, товари та послуги, пропозиції та ціни постачальників і виробників, про попит потенційних споживачів, про ринок робочої сили [8]. Впровадження інформаційно-комунікативних важелів формування інноваційного потенціалу країни розв'язують проблеми раціональної організації інформаційних потоків.

На розвиток інноваційного потенціалу країни впливає насамперед діяльність у науковій сфері, що характеризується такими показниками: кількістю наукових організацій, випуском аспірантів та докторантів, чисельністю працівників наукових організацій, обсягом фінансування наукових робіт, обсягом виконаних наукових та науково-технічних робіт.

Країнами ЄС у 2001 р. прийнято як стандарт індикатори розвитку інноваційного потенціалу країн, що розподілені у такі групи [8]:

– стан кадрового потенціалу (частка осіб з вищою освітою серед населення у віці 20-29 років; частка осіб, що мають закінчену вищу освіту в економічно активному населенні; участь у програмах підвищення кваліфікації для дорослих; частка зайнятих у високо- і середньо технологічних галузях промисловості; частка зайнятих у високотехнологічних сегментах сектору послуг);

– рівень фінансування наукових досліджень і патентну активність (частка державних витрат на НДДКР у ВВП; частка витрат на НДДКР бізнес-сектору у ВВП; кількість заявок на патенти ЄС у високотехнологічних галузях економіки на 10 тис. населення; кількість заявок на патенти США у високотехнологічних галузях економіки на 10 тис. населення);

– рівень інноваційної активності підприємств (частка малих і середніх підприємств, що займаються інноваційною діяльністю; частка малих і середніх підприємств, залучених до інноваційних проектів з іншими організаціями; відношення витрат на інноваційну діяльність до загального обсягу продажу);

– рівень поширення сучасних технологій в економіці (частка венчурного капіталу у високотехнологічних секторах економіки у ВВП; частка «нового» капіталу у ВВП; частка нової продукції у загальному обсязі продажу переробної промисловості; частка сімей, що має доступ до Інтернету; частка ринку телекомунікаційних технологій у ВВП; частка високотехнологічних секторів у загальному обсязі доданої вартості обробної промисловості).

Результативність наукової та науково-технічної діяльності, стан інноваційного клімату в країні значною мірою залежать від фінансової підтримки інновацій та вимірюються кількістю виконаних наукових робіт, освоєнням виробництва нових видів продукції, впровадженням нових технологічних процесів, що сприяють створенню конкурентоспроможного сектору досліджень і розробок, системи економічних стимулів модернізації економіки на основі технологічних інновацій, підвищують інноваційну культуру суспільства.

Безперервний розвиток інноваційного потенціалу країни передбачає логіко-послідовні зв'язки між етапом реалізації сформованого інноваційного потенціалу та створенням умов для забезпечення інноваційного потенціалу країни на більш високому рівні поступального розвитку.

Отже, для ефективного використання сукупності наявних у країні науково-технічних, організаційних, економічних, соціальних ресурсів необхідно створити умови для розвитку інноваційного потенціалу країни, а саме: сприяти інноваційній спрямованості системи освіти в країні, сприяти підтримці та захисту вітчизняного виробника; сприяти розвитку виробничо-технологічної інфраструктури інноваційної діяльності; підвищити ефективність процесів трансферу технологій та забезпечення правової охорони інтелектуальної власності; забезпечити розвиток системи фінансово-кредитної підтримки реалізації конкурентоспроможних науково-технічних та інноваційних програм і проектів, що сприятиме підвищенню інноваційної активності підприємств, які виконують наукові та науково-технічні роботи та впроваджують інновації.

Протягом останніх десятиліть світова економіка, насамперед розвинутих країн, увійшла в період радикальної структурної трансформації, пов'язаної із суттєвим зростанням ролі наукомістких, високотехнологічних виробництв, розвиток яких визначається головним чином інтенсивним використанням знань і широким впровадженням інновацій у різні сфери економічного життя. Формується економіка, що ґрунтується на знаннях. Це актуалізує питання формування інноваційного потенціалу, який є неодмінною умовою побудови ефективної економіки, конкурентоспроможної на світових ринках. Таким чином, необхідність переходу й України на інноваційну модель розвитку є незаперечною.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Международный менеджмент: учеб.пособие / Ю.В. Макогон, Т.В.Орехова, И.В. Горбенко и др. / в 2-х т. – 4-е изд., перераб. – Донецк: ДонНУ, 2008. – Т. 1. – 230с.
2. Економічна енциклопедія: у 3т. – Т.3 / Редкол. С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 952с.
3. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. №40-IV // Офіційний вісник України. – 2002. – №31. – Ст. 1447.
4. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку (Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры). / Й. Шумпетер. – М.: Прогресс, 1982. – 455с.
5. Антонюк Л.Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації / Л.Л. Антонюк. – К.: КНЕУ, 2004. – 275с.
6. Економічна енциклопедія: у 3т. – Т.2 / Редкол. С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 848с.
7. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 16.01.2004 р. №433-IV // Офіційний вісник України. – 2004. – №7. – Ст. 271.
8. Павленко І.А. Інноваційне підприємництво у трансформаційній економіці України: моногр. / І.А. Павленко – К.: КНЕУ, 2007. – 248с.

РЕЗЮМЕ:

В статье усвоены определения понятий инноваций, инновационного потенциала страны, определена роль инновационного потенциала в системе формирования международной конкурентоспособности страны. Приобрела дальнейшее развитие классификация существующих видов и форм инноваций. Предложена структурная модель формирования и непрерывного развития инновационного потенциала стран.

Ключові слова: міжнародна конкурентоспроможність, інновації, інноваційний потенціал, інноваційний процес, інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, інноваційна модель розвитку.

РЕЗЮМЕ:

У роботі удосконалено визначення понять «інновація», «інноваційний потенціал країни», визначена роль інноваційного потенціалу у системі формування міжнародної конкурентоспроможності країни. Запропоновано класифікацію існуючих видів та форм інновацій за сферою впровадження їх результатів; структурну модель формування та безперервного розвитку інноваційного потенціалу країн.

Ключевые слова: международная конкурентоспособность, инновации, инновационный потенциал, инновационный процесс, инновационная деятельность, инновационный потенциал, инновационная модель развития.

SUMMARY:

The article identifies the role of innovative potential of the country within the context of its international competitiveness. The systematization of the existing types and forms of innovations has undergone further investigation. The structure model for the formation and continuous development of the innovative potential of countries has undergone further investigation.

Keywords: International competitiveness, innovation, innovative capacity, innovative process, innovation, innovative capacity, innovative development model.